

Револьюційний погляд на усталений образ Дон Жуана в творчості Лесі Українки.

Есе-рецензія Гайдучок Юлії.

Однією з найкращих і найцікавіших інтерпретацій образу Дон Жуана за правом можна вважати п'єсу Лесі Українки "Камінний господар". Цей твір набагато випередив свій час та своїх сучасників, багато хто навіть називав цю драму "нижчою своєї авторки". Проте в ньому Лариса Петрівна переосмислює цього героя, дає йому союзницю під стать та посуває замість спокусника жінок в центр сюжету камінну статую, чим навіть вступає в певну полеміку з А. Пушкіним. В "Камінному господарі", камінна статуя померлого власника дому не гість – як у Пушкіна ("Камінний гість"), а повноправний хазяїн, який у своєму ж домі, який навіть після смерті чинить лицарське правосуддя та карає грішників.

Саме тому авторка робить акцент на ньому, а не на Дон Жуанові, який позиціонує себе як "лицар волі", хоч насправді нічого окрім сваволі та беззаконня не чинить. Сам він вважає, що визволяє людей від законів і кайданів тогочасного суспільства, втім цілком очевидно, що його не цікавить нічого окрім влади над кимось або чимось.

Але тут з'являється донна Анна, яка аж ніяк не є жертвою Дон Жуана, а навпаки, так само вміло й хитро як і він використовує людей заради своєї вигоди. Згадаймо ситуацію, коли її чоловікові не вдалося захопити трон, вона вирішує в такому разі поставити на його місце Дон Жуана. До речі, при прочитанні Дон Жуан і донна Анна водночас нагадали мені Карменсіту з новели Проспера Меріме, яка так само легко могла скористатись людиною для своєї вигоди, прив'язати їхнє життя до свого і маніпулювати ними. Щоправда Хосе Марію, від чиєї руки вона померла, важко утотожнювати з Командором, втім до зустрічі з Кармен, він був цілком порядною людиною, хоча із зовсім іншими поглядами на життя і кохання.

Власне самого дон Гонзаго більшість сцен називають просто Командором і в цьому є свій символізм. Командор – високий статус у середньовічних лицарських орденах, саме тому дон Гонзаго де Мендоза в творі виступає не іменем, а статусом і представником вищого суспільства. В ньому немає недоліків, як писала сама Леся в листі до Ольги Кобилянської: "се більше символ, ніж жива людина". На відміну від Дон Жуана, ім'я якого є загальною назвою і багато про що говорить та асоціюється з легендарним сюжетом. Як-от під час розмови на початку першої дії:

«Долорес

Він — дон Жуан

Анна

Який? Невже отой...

Долорес

Отой! Той самий! А який же другий із сотень тисячів усіх Жуанів так може просто зватись "дон Жуан",

без призвиська, без іншої прикмети?»

До речі, Долорес всупереч традиції попередніх авторів, у "Камінному господарі" опиняється в числі головних персонажів, хоча і є жертвою Дон Жуана та тінню Анни в їхньому "трикутнику".

Леся Українка провела величезну роботу, для того щоб написати цю коротеньку п'єсу, яку ще й не оцінили на тому рівні, на якому вона це заслуговувала. Вона однією з перших представила не лише в українській а й у світовій літературі явище "донжуанізму", як негативне, як щось, що не викликає поваги і можливе лише у тому світі, де у жінок немає прав. Зараз же, ми маємо унікальну можливість цінувати наших класиків, які дійсно випередили свій час і стали для тією планкою і еталоном, якими, на жаль, не стали декілька століть тому для світу.